

KELAJAK POYDEVORI BOSHLANG'ICH TA'LIMDAN BOSHLANADI

¹Kaxorova Nilufarjon Abdunabiyevna,

²Mirzayeva Gulbaxor Isokjonovna,

³Qaxxorova Masohat Gapporovna

Namangan viloyati Kosonsoy tumani

18-sonli maktab boshlang'ich sinf o'qituvchilari.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7509662>

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang'ich ta'lim sohasi haqida tushuncha, uning yurt kelajagi uchun qanday ahamiyati mavjud ekanligi, yurtimizdagi ta'lim tizimiga doir bo'layotgan turli siyosatlar haqida va boshlang'ich sinf o'quvchilarini zamonaviy usullar orqali o'qitish, ta'lim bilan birgalikda tarbiyani ham uzluksiz ravishda olib borish, mutafakkirlarimizning ta'lim haqidagi bildirgan qisqacha fikrlari yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: ta'lim, tarbiya elementlari, barkamol inson, axborot texnologiyalari, Abu Rayhon Beruniy, poydevor, bozor iqtisodiyoti, innovatsion usullar.

Farzandlarimizni mustaqil fikrli, zamonaviy bilim va kasb-hunarlarini egallagan, mustahkam zaruriy pozitsiyaga ega, chinakam vatanparvar insonlar sifatida tarbiyalash biz uchun dolzarb ahamiyatga ega bo'lgan masala hisoblanadi. Bugungi kunda o'zida ta'lim va tarbiya elementlarini mujassamlashtirgan boshlang'ich ta'lim jarayonini tashkil etish oldimizga qo'yilgan dolzarb vazifalarimizdan biridir. Chunki yosh avlodning kelajakda kim va qanday inson bo'lib tarbiyalanishi ham boshlang'ich ta'limga har tomonlama bog'liq bo'ladi. Bekorga umumiy o'rta ta'limning ajralmas qismi yoki yuragi boshlang'ich ta'limdir deyilmaydi. Boshlang'ich sinfdan boshlab o'quvchilarni ijodiy fikrlashga, yangiliklar yaratishga o'rgatish lozim. Boshlang'ich sinflarda o'qitilayotgan har bir fanlarni hayot bilan bog'lab, undagi muammolarni har tomondan hal qila olishga o'rgatadigan bo'lsak, o'quvchida ijodiy fikrlash qobiliyatlari rivojlanib boradi. Yuqoridagi fikrlarimizning tasdig'i sifatida yurtboshimiz Shavkat Mirziyoyevning quyidagi so'zlarini keltirib o'tishimiz mumkin: "Yoshlarimiz haqli ravishda vatanimizning kelajagi uchun javobgarlikni zimmasiga olishga qodir bo'lgan, bugungi va ertangi kunimizning hal etuvchi kuchiga aylanib borayotgani barchamizga g'urur va iftixor bag'ishlaydi. Bu sohada olib borilayotgan keng miqyosli ishlarimizni, xususan, ta'lim va tarbiya bo'yicha qabul qilingan umummilliy dasturimizni mantiqiy yakuniga yetkazishimiz zarur". Darhaqiqat, kundan kunga ta'lim tizimida yangidan yangi o'zgarishlar, qonun va qonunosti hujjatlariga o'zgartirishlar kiritilayotgani barchamizga ma'lum. Har bir ish o'z-o'zidan bo'lib qolmaydi. Ana shu ishning

rivojlanishi uchun vaqtlar talab qilinadi va shundagina bajargan ishimizda sifat bo'лади. Mustaqilligimiz asoschisi I.A.Karimov tomonidan ishlab chiqilgan beshta tamoyilning biri sanalgan bozor iqtisodiyotiga bosqichma-bosqich (tadrijiy) o'tish usuli kabi ta'lim sohasida ham ana shunday usullardan foydalanilib kelinmoqda. Misol uchun boshlang'ich ta'limda avvallari 3 yillik o'qitish amalga oshirilgan bo'lsa, keyinchalik bir yil davomida sinov asosida yurtimizning ayrim hududlarida ikkitadan sinflar, ya'ni biri 4 yillik boshlang'ich sinflar, keyingisi eski tartibdagi 3 yillik sinflar tashkil etildi. Ana shu paytlarda katta bir savol oldimizga tashlangan edi: "3 yillik boshlang'ich ta'limning samarasi yuqorimi yoki 4 yillik boshlang'ich ta'limnikimi?". Aytib o'tganimizdek bir yillik tajribadan so'ng ana shu sinflar doimiy ravishda kuzatib borilib, 9-sinfga kelganda boshlang'ich sinfda 4 yil o'qigan bolalar 3 yilliknikiga qaraganda maktabni a'lo baholarga tamomlab chiqib ketganlar. Bundan ko'rinib turadiki, boshlang'ich ta'limda chuqurroq bilim olgan va ko'proq ma'lumotga ega bo'lgan o'quvchilar kelajakda o'z o'rnilarini topishda qiyinchilikka kamroq duch keladi. Zero, xaqimizning: "Yoshlikda olingan bilim toshga o'yilgan naqsh kabidir", – deya aytgan hikmatli gaplari o'z tasdig'ini topadi. Olimlarimizning statistikalariga qaraganda inson miyasining ma'lumotni qabul qilish darajasi yuqori bo'lgan davri ham 6-10 yoshni, ya'ni boshlang'ich sinflik davrlarni o'z ichiga olar ekan. Boshlang'ich ta'limni 1-4 sinflar qamrab oladi hamda o'quvchilarning fan asoslari bo'yicha muntazam bilim olishlarini, ularda bilim o'zlashtirish ehtiyojini, asosiy o'quv-ilmiy, umummadaniy bilimlarni milliy va umumbashariy qadriyatlarga asoslangan ma'naviy-axloqiy fazilatlarni, mehnat ko'nikmalarini, ijodiy fikrlash va atrof muhitga ongli munosabatda bo'lish va kelajakda erkin kasb tanlay olish ko'nikmalarini shakllantiradi. Bugungi axborot texnologiyalari rivojlanib borayotgan bir paytda yurtimizda ta'lim tizimiga ham yuksak e'tibor qaratilmoqda. Shular qatorida bizning boshlang'ich ta'limga ham. Ta'lim so'zini ishlatishimiz bilanoq xayolimizga tarbiya degan atamani ham keltiramiz. Bugungi ta'limning zamonaviy talabi ham ana shundan iborat. Ta'limni tarbiya bilan o'zaro birgalikda olib borish boshlang'ich ta'lim sifatini yanada oshiradi. Bu esa, kelajakda har tomonlama yetuk, barkamol insonni jamiyatga yetishtirib bera olishning samarali usuli bo'лади. Bizlar ham bir paytlar maktab o'quvchisi bo'lganmiz. Va, albatta, boshlang'ich sinfda ham tahsil olganmiz. Eslab qaraydigan bo'lsak, hozirgi jajji bolajonlarga o'xshab, ustozlarimizning etaklariga yopishib olib, ulardan nari ketmas edik ham. Bularning barchasidan shuni tushunishimiz mumkinki, bizlar ham kelajakda boshlang'ich sinflarga saboq beradigan ustoz bo'lib yetishamiz, albatta. Shunday ekan bizning zimmamizda juda katta mas'uliyat bor ekanligini har bir lahzada yodimizda

tutishimiz zarur bo'ladi. Shuni ham yodimizdan chiqarmasligimiz kerakki, yurtboshimiz siyosatlariga binoan, ta'limni tarbiya bilan birgalikda amalga oshirish kerakligi ham yelkamizdagi yukni ikki barobar oshiradi.

Yuqoridagi fikrlarimizda aytib o'tganimiz kabi, yuqori sinflardan ko'ra boshlang'ich sinflarda olinadigan bilim va tarbiya haqiqiy toshga o'yilgan naqsh kabi bo'la oladi. Bola boshlang'ich sinflardan yuqori sinflarga yetarli bilim va ko'nikmalar bilan o'tsa, ana shu boladan kelajakda o'z kasbining yetuk va malakali egasi bo'lib yetishib chiqishiga bemalol kafolat bera olinadi. Lekin boshlang'ich sinfligidanoq yomon xulqli va bilimsiz bo'lib chiqadigan bo'lsa, uni yuqori sinflarda tarbiyalash igna bilan quduq qazigandek bo'ladi. Buning uchun boshlang'ich sinf o'qituvchikaridan juda katta mas'uliyat talab etiladi. Bugungi ta'lim tizimining talabi zamonaviy (innovatsion) usullardan va texnologiyalardan foydalanish orqali bolalar bilimlarini oshirish va ularda yaratuvchalik qobiliyatarini shakllantirishdan iborat. Ana shunda bizlar kelajakni yarata oladigan kadrlarni tarbiyalab beruvchi poydevor vazifasini o'tagan bo'lamiz va, albatta, o'z vazifamizni ado etganimizni anglaymiz. Buyuk bobokalonimiz Abu Rayhon Beruniy komillikning asosini ilmi bo'lishda deb hisoblaydi va barcha illatlarning asosiy sababi ilmsizlikdir, deya urg'u beradi. Alommaning fikricha, axloqiylik, to'g'rilik, odillik, tadbirkorlik, o'zini vazmin tutish, kamtarlik, insof, ehtiyotkorlik, shuningdek, adolti va vijdonli bo'lish komil inson qiyofasida aks etishi zarur bo'lgan eng asosiy sifatlardir. Ana shunday komillikka eltuvchi barcha fazilatlarni shakllantirishda insonni boalalik chog'idan boshlab ta'lim va tarbiyani birdek olib borish zarur deb bilganlar.

Darhaqiqat, ushbu fikrlar biz yuqorida aytganimizdek, insonning barcha yaxshi yoki yomon fazilatlarni o'zida shakllantiradigan davr 6-10 yoshlardan boshlanadi. Mutafakkirimizning fikridan ham bilib olishimiz mumkinki, ular aytgan fazilatlarni shakllantiradigan davr bilan biz aytayotgan aynan boshlang'ich sinf yoshidagi bolalar davrlari o'zaro mos keladi. Bundan ko'rinib turibdiki, boshlang'ich ta'lim sinflarida olinadigan ta'lim va tarbiya kelajakda yetuk va barkamol shaxslar yetishib chiqishida poydevor vazifasini bajaradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Sh.M. Mirziyoyev. "Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz".
2. I.A. Karimov. "O'zbekiston XXI asrga intilmoqda" Toshkent.